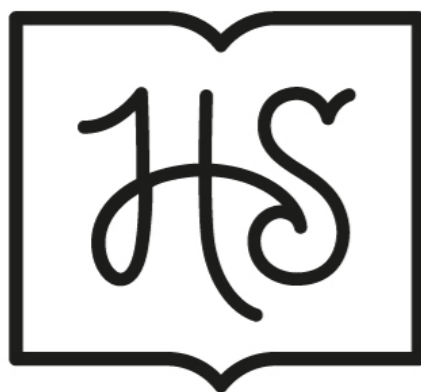

HISTORIA SCHOLASTICA

2/2015

Ročník / Volume 1

Praha / Prague 2015

Historia scholastica

Č. / No. 2/2015

Roč. / Vol. 1

Redakční rada / Editorial Board

Vedoucí redaktor / Editor-in-chief: doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D. (Technická univerzita v Liberci)

Zástupce vedoucího redaktora / Deputy Editor: PhDr. Markéta Pánková (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc. (Univerzita Pardubice)

Prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc. (Univerzita Pardubice)

Doc. PhDr. Růžena Váňová, CSc. (Filosofická fakulta University Karlovy v Praze)

Doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D. (Univerzita Karlova v Praze a Akademie věd ČR)

PhDr. Dana Kasperová, Ph.D. (Technická univerzita v Liberci)

Mgr. Magdaléna Šustová (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Mezinárodní redakční rada / International Editorial Board

Prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc., dr.h.c. (Univerzita Karlova v Praze)

Prof. Dr. Jürgen Oelkers (Emeritus Professor Universität Zürich)

Prof. Dr. András Németh (Eötvös Loránd Tudományegyetem Budapest)

Prof. Dr. Simonetta Polenghi, Ph.D. (Università Cattolica del Sacro Cuore Milano)

Prof. Dr. Andreas Hoffmann-Ocon (Pädagogische Hochschule Zürich)

Prof. Dr. Edvard Protner (Univerza v Mariboru)

Prof. Dr. Eva Matthes (Universität Augsburg)

Prof. Dr. Dr.h.c. Ehrenhard Skiera (Univ. Prof. a.D. Europa-Universität Flensburg)

Prof. PhDr. Blanka Kudláčová, Ph.D. (Trnavská univerzita v Trnavě)

Prof. Dr. Gerald Grimm (Universität Klagenfurt)

Prof. Andreas Fritsch (Deutsche Comenius Gesellschaft)

Dr. Marta Brunelli, Ph.D. (University of Macerata)

Výkonná redaktorka / Executive Editor: Mgr. Ing. Petra Holovková (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Vydavatel / Publisher:

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského

Valdštejnská 20, 118 00 Praha 1, www.npmk.cz

IČ 61387169

ISSN 2336-680X

Časopis Historia scholastica vychází 2x ročně.

Toto číslo vyšlo 31. prosince 2015.

Obsah

ÚVODNÍK Tomáš KASPER Markéta PÁNKOVÁ	1
Co zmůže pedagogika, aneb krize lidskosti jako výzva pro edukaci Zdeněk HELUS	4
Teaching History During War Time – Preparation of history teachers at the University of Latvia during World War II Aija ABENS	11
A System Outside the System: Czech Salesians and their Clandestine Summer Camps in the 1970s and 1980s Dominik DVOŘÁK, Jan VYHNÁLEK	25
Tvorba Juraja Čečetku a ideológia Slovenského štátu v rokoch 1939 - 1945 Blanka KUDLÁČOVÁ, Lucia VALKOVIČOVÁ	38
Česká reformace a proměny kultury mezi husitstvím a Bílou horou Jaroslav PÁNEK	52
Výchova v období totalit a muzejní podsírky Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského Markéta PÁNKOVÁ	67
Sen o všemohoucnosti: sebeklam socialistické pedagogiky v Polsku Dariusz STEPKOWSKI	83
Příběh jilemnického gymnázia Růžena VÁŇOVÁ	92

VARIA:	102
Historie již téměř zapomenutá: Jak tým doktora Karla Rašky zabránil rozšíření epidemie skvrnitého tyfu z Terezína	
Karel RAŠKA, Jr.	

VARIA:	110
Jak vzniká poezie – a trochu historie	
Pavel KOHN	

REPORT:	115
Educational reforms as topic of the history of education.	
<i>Conference of the section of historical educational research of the German Educational Research Association (GERA) in Vienna, September 17-19, 2015</i>	
Wilfried GÖTTLICHER	

REPORT:	117
The International Symposium “School Memories / La memoria escolar” (Seville, 22–23 September 2015)	
Branko ŠUSTAR	

RECENZE:	121
Kudláčová Blanka (ed.). <i>Pedagogické myslenie a školstvo na Slovensku v medzivojnovom období</i> . Trnava: TYPI UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS a VEDA 2014, 157 s.	
Kudláčová Blanka (ed.). <i>Pedagogické myslenie a školstvo na Slovensku v rokoch 1939-1945</i> . Trnava: TYPI UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS a VEDA 2015, 178 s.	
Tomáš KASPER	

Tvorba Juraja Čečetku a ideológia Slovenského štátu v rokoch 1939-1945

Blanka KUDLÁČOVÁ, Lucie VALKOVIČOVÁ

ARTICLE INFO

Article history:

Received 17 July 2015
Accepted 17 September 2015
Available online
31 December 2015

Keywords:

Juraj Čečetka, Slovak State (1939–1945), ideology, pedagogy, education.

B. Kudláčová, L.

Valkovičová

Pedagogická fakulta •

Trnavská univerzita v

Trnave • Priemyselná 4 •

P. O. Box 9 • 918

43 Trnava • Slovensko •

bkudlac@gmail.com •

lucia.valkovicova@tvu.sk

ABSTRACT

The Work of Juraj Čečetka and the Ideology of the Slovak State in 1939-1945

Juraj Čečetka (1907–1983) is the founder of and pioneer in the field of education in Slovakia in the 20th century. In 1939 he became an associate professor and took over the leadership of the Seminar of Education at the Faculty of Arts, Comenius University in Bratislava, after three Czech professors as the first Slovak ever. Thirty-two years old Čečetka was professionally and expertly ready to develop educational science and teacher training, as well as the conception and content of education at all school levels systematically. In 1940 he became a full professor. However, the first of two difficult political periods, which was reflected in his professional life, started. The period of the Slovak State in 1939–1945 was, on one hand, the first gaining of independence of Slovakia ever, on the other hand, it has to be noted that it was an authoritarian regime under the political direction of Germany. A prolific and successful period in the work of J. Čečetka can be noted in this specific period of the Slovak history. Based on content analysis and available archival documents the aim of the submitted paper is to map the work of Juraj Čečetka in the period of 1939–1945 in relation to the ideological background of the Slovak State. Firstly, his book production and secondly, his studies in the journal *Educational Proceedings* (orig. *Pedagogický sborník*), which he edited, are observed.

Úvod

Vývoj pedagogiky na Slovensku v 20. storočí je neoddeliteľne spätý s činnosťou Juraja Čečetku (1907–1983), ktorý je považovaný za jej zakladateľa a priekopníka. Čečetka sa už počas štúdia filozofie a francúzštiny na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe, začal zaujímať o pedagogickú psychológiu. Jeho smerovanie ovplyvnili najmä prednášky českých psychológov F. Krejčího, V. Förstera a V. Příhodu (Kudláčová 2013). Po ukončení štúdia začiatkom tridsiatych rokov pracoval v *Poradni pre voľbu povolania* v Bratislave, kde pedagogickú psychológiu využíval a tiež aj ďalej rozvíjal. Zaoberal sa nielen otázkami výchovného poradenstva, ale aj problémami dospelujúcej mládeže. Postupne sa zoznámil s významnými českými pedagógmi, pôsobiacimi v tom čase v Bratislave. Bližší záujem

o pedagogiku mu umožnil spoznať sa aj s profesorom pedagogiky J. Hendrichom, ktorý viedol Pedagogický seminár na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Pod jeho vplyvom začal v roku 1936 externe prednášať v Pedagogickej akadémii v Bratislave a habilitoval sa ako súkromný docent pedagogiky na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Po odchode českých pedagógov a učiteľov, bol Čečetka na jeseň 1939 vymenovaný za mimoriadneho profesora pedagogiky na Filozofickej fakulte UK v Bratislave, aby mohol viesť Pedagogický seminár po českom profesorovi J. Uhrovi. Pedagogický seminár bol najprestížnejšou inštitúciou zameranou na rozvoj vedeckej pedagogiky a vzdelávanie učiteľov na Slovensku v tom čase. Tridsaťdvaročný Čečetka mal vytvorený priestor pre postupné utváranie vlastnej koncepcie jednak v oblasti vedeckej pedagogiky, ale aj koncepcie v oblasti vzdelávania budúcich učiteľov, modelu a obsahu vzdelávania na vtedajších ľudových, meštianskych a stredných školách (potvrdzujú to jeho štúdie publikované v časopise Pedagogický sborník už v ročníku 1937).¹ V septembri 1940 bol vymenovaný za riadneho profesora pedagogiky.

V roku 1939 sa na Slovensku odohrali veľké politické zmeny. Ešte pred začiatkom druhej svetovej vojny, bola 14. marca 1939 vyhlásená Slovenská republika. Slovenský národ mal historicky prvý krát samostatný štát, čo bolo sprevádzané príznačným entuziazmom a s tým súvisiacim rozvojom kultúry a hospodárstva. Politicko-spoločenská situácia však bola poznačená pôsobením autoritatívneho režimu so silnou protižidovskou politikou. Slovensko bolo pod výrazným politickým vplyvom nacistického Nemecka a jedinou vládnuou stranou sa stala Hlinkova slovenská ľudová strana. Slovenské školstvo sa začalo prispôbovať politickým požiadavkám a vo výchove a vzdelávaní bol kladený dôraz na náboženský a národný aspekt. Možno konštatovať, že čo sa týka materiálnej a legislatívnej stránky, išlo o veľmi dynamické obdobie (pozri *Päť rokov slovenského školstva*, 1944). Ihneď po vyhlásení autonómie bolo zriadené Ministerstvo školstva a národnej osvety Slovenskej krajiny, ktoré nahradilo bývalý Referát Ministerstva školstva a národnej osvety. Prostredníctvom neho Slováci mohli historicky prvý krát samostatne realizovať vlastnú školskú politiku. Obrátenou stranou mince však je, že nie vždy išlo o pozitívne zmeny a rozhodnutia, v niektorých prípadoch môžeme hovoriť aj o určitej regresii (napr. zrušenie koedukácie a pod.). Najväčším problémom, čo sa týka vzdelávania, bolo jeho postupné ideologizovanie a zneužívanie na politické ciele. Dôsledkom toho bolo aj vylúčenie židovských detí zo všetkých stupňov vzdelávania, okrem základných škôl, v r. 1940. O rok neskôr bol schválený tzv. *Židovský kódex*, ktorý vytvoril pre Židov osobitný právny režim, ktorý obmedzoval ich občianske a ľudské práva. V tomto novom politickom prostredí sa Čečetka musel nejakým spôsobom konfrontovať s ideológiou Slovenského štátu a jeho prejavmi. Keďže z jeho dovtedajších diel možno dedukovať, že vo vzdelávaní a výchove mu bol blízky v tom čase moderný organistický prístup, bolo to pre neho obzvlášť náročné. Tento prístup bol totiž v redukovanej podobe aj východiskom vtedajších totalitných režimov vo viacerých európskych krajinách.

¹Ide najmä o dva príspevky: *Aktuálne problémy našej pedagogiky* (s. 1–2) a *Naša výchova a vôľa k demokracii* (s. 65–70), tretím Čečetkovým článkom v ročníku 1937 je *Masarykov odkaz* (s. 122–131).

Pedagogická veda na Slovensku v období rokov 1939–1945 nie je doposiaľ dostatočne prebádaná. V historicko-pedagogických publikáciách z obdobia po r. 1945 nájdeme zväčša jej jednostranne negatívne hodnotenia, napr. J. Mátej (1976),² Pedagogická encyklopédia Slovenska v redakcii O. Pavlíka (1. a 2. časť, 1983 a 1984)³ a pod. Čečetka v uvedenom období zohrával kľúčovú úlohu v rozvoji pedagogickej vedy na Slovensku, jeho dielo však nie je doteraz kriticky prehodnotené. Vyšla jediná monografia, ktorá poskytuje prehľad o živote a tvorbe J. Čečetku, jej autorkou je M. Mihálochová. (Mihálochová 2007) Cieľom nášho príspevku je nájsť odpoveď na otázku: *Či a nakoľko bolo dielo Juraja Čečetku v rokoch 1939 – 1945 ovplyvnené ideovým pozadím doby?*

1. Čečetkova pedagogická tvorba v rokoch 1939-1945 a vymedzenie postupu bádania

Po niekoľkých Čečetkových publikáciách z tridsiatych rokov, ktoré by sme mohli zaradiť skôr do oblasti psychológie (jeho habilitačná práca má názov *Pedagogika a adlerovská individuálna psychológia*, 1936), začína Čečetka obdobie dvoch dekád, kedy u neho zaznamenávame produkciu základných diel z oblasti pedagogiky, ktorá na Slovensku v tom období chýbala. Obdobie rokov 1939-1945 „i napriek zložitej politickej situácii a vojnovým udalostiam patrí k neobyčajne plodnému obdobiu“ Čečetkovho života (J. Pšenák 2005, s. 17). Publikoval štyri diela v oblasti pedagogiky: *Slovenské evanjelické patronátne gymnázium v Turčianskom sv. Martine* (1939), *Zo slovenskej pedagogiky* (1940), *Príručný pedagogický lexikón I. a II.* (1943) a *Úvod do všeobecnej pedagogiky* (1944). Tri posledne menované sú kľúčovými dielami v kreovaní novodobej slovenskej pedagogiky.

V uvedenom období bol Čečetka aj redaktorom časopisu *Pedagogický sborník*. Naším pôvodným zámerom bolo prostredníctvom obsahovej analýzy preskúmať Čečetkove príspevky v Pedagogickom sborníku v rokoch 1939–1945. Po bližšom oboznámení sa s obsahom časopisu, sme náš skúmaný súbor rozšírili o ročník 1938, nakoľko už v tomto ročníku sme našli Čečetkove články súvisiace so zmenou vnútornej politiky a režimu. Keďže vydávanie časopisu bolo po vydaní tretieho čísla v r. 1944 prerušené, predmetom nášho skúmania boli ročníky 1938–1944. V nich Čečetka publikoval 11 štúdií, z toho jednu v štyroch častiach a jednu v piatich častiach. V roku 1944 už v Pedagogickom sborníku nepublikoval.

Z hľadania odpovede na našu výskumnú otázku a vymedzenia predmetu bádania, vyplynul aj postup bádania. Ten úzko korešponduje so štruktúrou nášho príspevku: 1) zmapovanie Čečetkovej tvorby v rokoch 1939–1945 a vymedzenie postupu bádania, 2) obsahová analýza

²„Slovenská pedagogika za klérofašistického slovenského štátu neurobila pokrok v porovnaní s vývinom počas buržoáznej Československej republiky. Poprední ideológovia ľudáctva sa usilovali podriaďiť pedagogiku svojim cieľom. Chceli, aby to bola pedagogika fašistická a náboženská, tak ako v nacistickom Nemecku a fašistickom Taliansku.“ (Mátej 1976, s. 395).

³„Vedno s psychologizovaním prenikala aj do pedagogiky móda sociologizovania. Z pedagogického psychologizmu vyšli aj J. Čečetka a A. Jurovský, ktorí boli reprezentantmi pedagogiky a psychológie počas klérofašistického slovenského štátu...“ (Pavlík, O. [ed.]: Pedagogická encyklopédia 2., 1984, s. 42).

knižných diel Juraj Čečetku vydaných v rokoch 1939–1945, 3) obsahová analýza príspevkov J. Čečetku v časopise *Pedagogický sborník* v rokoch 1938–1944, 4) diskusia k tvorbe J. Čečetku v rokoch 1938–1945 z hľadiska jej súvzťažnosti k ideovému pozadiu Slovenského štátu a formulácia nových otázok, vyplývajúcich z našich bádání.

2. Knižná tvorba J. Čečetku v rokoch 1939–1945

Publikácia *Slovenské evanjelické patronátne gymnázium v Turčianskom sv. Martine*, bola vydaná v r. 1939, takže na jej príprave musel Čečetka pracovať ešte v období pred vyhlásením Slovenskej republiky. Obsah publikácie je úzko vymedzený, skladá sa zo štyroch kapitol a publikácia má spolu 93 strán. Po jej preštudovaní možno konštatovať, že na jej obsahu sa nijakým spôsobom nepodpísala dobová ideológia. Jediný dôkaz doby nájdeme v poslednej vete v úvode knihy, čo bolo pravdepodobne povinnou jazdou pre autora: „Turčianskosvätomartinský ústav, hoci ostal iba nižším gymnáziom, nezaostáva veľmi za ostatnými dvoma ani so stránky pedagogickej ani významom národným, i on vyrastá a účinkuje podľa tradičného hesla slovenských bojov: Za Boha a národ.“ (Čečetka 1939f, s. 3). Zaujímavá je Čečetkova veta zo s. 83, ktorá je veľmi výstižná a charakterizuje slovenskú pedagogiku aj v predchádzajúcich storočiach: „Je už osudom slovenskej pedagogiky, že je úzko spojená, ba často celkom splýva s bojom za ľudské a národné práva Slovákov.“ (Čečetka 1939f, s. 83).

Publikáciu *Zo slovenskej pedagogiky* možno považovať za priekopnícke dielo v oblasti dejín slovenskej pedagogiky. Publikácia má 120 strán a je rozdelená na úvod a štyri kapitoly. Počiatky slovenskej pedagogiky Čečetka spája s prvými zachovanými pedagogickými spismi „a to sú až spisy Vavrince Benediktiho z Nedožier zo začiatku sedemnásteho storočia“ (Čečetka 1940d, s. 8). Čečetka podrobne mapuje pedagogiku od jozefinských čias po revolučné roky (1848/49), potom po zatvorenie slovenských gymnázií (1874) a končí analýzou pedagogických časopisov vydávaných začiatkom 20. storočia. Celé dielo má čisto vedecký charakter a obsahuje cenné množstvo informácií ohľadne pedagogickej spisby na Slovensku, počnúc začiatkom 17. storočia až po začiatok 20. storočia. V úvode Čečetka vymedzuje základné charakteristiky slovenskej pedagogiky: okrem náboženských a národných motívov sa v nej udržiava aj motív ľudový (Čečetka 1940d, s. 4). Toto konštatovanie možno považovať za objektívne aj z dnešného pohľadu. Čečetka sa prejavuje aj ako prívrženec ekumenizmu, keď vyzdvihuje „spoluprácu katolíkov a evanjelikov v slovenskej pedagogike“ (Čečetka 1940d, s. 5) a tiež kvalitu spoločných konfesionálnych časopisov (napr. *Priateľ školy a literatúry*). Vyslovene píše, že časopisy orientované len na jednu konfesiu boli na oveľa nižšej úrovni ako časopisy transkonfesionálne. V celom diele nájdeme jediná stopu vtedajšej doby a ideológie a to opäť v Úvode publikácie, podobne, ako tomu bolo v predchádzajúcej. Pri oceňovaní prínosu katolíckeho a evanjelického náboženstva

a kultúry, Čečetka vkladá do textu heslo za Boha a národ.⁴ Z vety je evidentné, že bolo do nej umelo vložené.

Ďalším Čečetkovým priekopníckym dielom v sledovanom období je dvojzväzkový *Príručný pedagogický lexikón I. a II.* z r. 1943. Prvá časť lexikónu má 447 strán a druhá 421 strán. Pracoval na ňom tri roky a obsahuje 1250 hesiel (Čečetka 1943a, s. 5). Inšpiráciou mu bola česká *Pedagogická encyklopédia* (red. O. Chlup, J. Kubálek a J. Uher 1938 – 1940) a tiež dve nemecké encyklopédie: *Lexikon der Pädagogik der Gegenwart* (red. J. Spieler 1930–1932) a *Pädagogisches Lexikon* (red. H. Schwartz 1928–1931). V Úvode Čečetka uvádza, že dielo „pomerne často odkazuje čitateľa aj na českú literatúru, pôvodnú i preloženú, keďže viem, aký vplyv mala v minulosti u nás, a keďže môže byť k dispozícii v súkromných i verejných knižniciach...“ (Čečetka 1943a, s. 6). Ide o zaujímavú skutočnosť, ktorou Čečetka deklaruje svoj blízky vzťah k českej pedagogike a českým pedagógom, ktorí ho ovplyvnili a s ktorými udržiaval kontakt aj napriek oddelenému politickému vývoju. Po preštudovaní obidvoch častí lexikónu sme zistili, že niektoré heslá nesú pečať svojej doby, zväčša však ide len o rovinu informatívnu, bez výraznejšieho pokusu o ideologizovanie. V I. časti lexikónu to môžeme konštatovať napr. pri hesle *Branná výchova*, v ktorom Čečetka uvádza, že najlepšie organizovanú brannú výchovu má Nemecko a Taliansko. Uvádza konkrétne vládne nariadenia, podľa ktorých je branná výchova na Slovensku od r. 1939 v kompetencii *Hlinkovej gardy* a u členov nemeckej národnej skupiny v kompetencii *Freiwillige Schutzstaffel* a *Deutsche Jugend* (Čečetka 1943a, s. 72). V hesle *Detské družiny a kamarátstva* zdôrazňuje „nemeckú starostlivosť sústavne pestovať kamarátstva, družnosť v Hitlerovej mládeži, v pracovnej službe mládeže...“, pričom nespomína príklady z iných krajín (Čečetka 1943a, s. 163). V hesle *Hlinkova mládež* opisuje jednotnú organizáciu mládeže, ktorá bola určená zákonom č. 166 z r. 1940. V závere hesla vyzdvihuje úctyhodnú prácu, ktorú Hlinkova mládež vykonala v oblasti národnej a nábožensko-mravnej, brannej, telesnej a sociálnej (Čečetka 1943a, s. 268). Heslo *Nacionalizmus* možno hodnotiť ako vyvážené (Čečetka 1943a, s. 423). Čečetka v ňom na jednej strane zdôrazňuje význam „národného“, ktoré považuje za „integračnú časť ľudského“ (Čečetka 1943a, s. 424), na druhej strane odmieta krajný, extrémny nacionalizmus, „ktorý kladie princíp národný nad všetky ostatné princípy životné, odmieta ideu ľudskosti, charakter národa ako integračnej časti ľudstva, zdôrazňuje nadovšetko záujem vlastného národa, resp. jeho tendencie až do krajností a tým nevyhnutne vedie k boju medzi národmi“ (Čečetka 1943a, s. 424). Pri hesle *Národná výchova* apeluje na rozmer socializácie, ktorá podľa neho znamená i „výchovné usposobovanie osobnosti jednotlivca pre celú spoločnosť národnú“ (Čečetka 1943a, s. 430). Pri viacerých heslách sa stretávame s problematikou eugeniky (*Dedičnosť, Dosah výchovy, Eugenika*). V hesle *Eugenika* Čečetka píše, že i keď ešte nie sú známe všetky dôsledky eugeniky, najmä čo sa týka človeka, „načim uznať jej mimoriadny význam“ (Čečetka 1943a, s. 214). „Pedagogika aspoň poučaním môže napomáhať skutky eugenické“ (Čečetka 1943a, s. 214) a „najmä počet úchylnej mládeže

⁴„Obe (náboženstvá, pozn. autorky) mali možnosť shody na kresťanskom základe, obe sjednocovali ľud od sedliaka až po vrstvy študované a tak zaručovali svornú cestu Slovákov za heslom Za Boha a národ.“ (Čečetka 1940, s. 6).

mohol by sa takto podstatne znížiť“ (Čečetka 1943a, s. 215). Čo sa týka hesiel o jednotlivých pedagógoch, možno ich hodnotiť ako objektívne, napr. v hesle *Gentile*, ktoré je venované talianskemu pedagógovi, ktorý bol ministrom školstva v období začiatkov fašizmu v Taliansku uvádza, že „časom sa ukázali isté nedostatky jeho systému“ (Čečetka 1943a, s. 250). V II. časti lexikónu v hesle *Občianska výchova* píše, že občianska výchova „ostáva ďalej na školách, hoci sa obsahovo prispôsobuje novým požiadavkám politickým. ... Do sféry občianskej výchovy treba v našich časoch zaradiť zväčša predvojenskú, brannú výchovu“ (Čečetka 1943b, s. 6). V hesle *Pracovná služba* mládeže opisuje okrem Bulharska, Ruska, model pracovnej služby v Nemecku. Uvádza dva druhy tejto služby: tzv. Viediecky rok („Landjahr“) a Ríšsku pracovnú službu („Reichsarbeitsdienst“) (Čečetka 1943b, s. 114-115). Pri hesle *Skauting* píše, že v „ostatných desaťročiach vidíme v autoritatívnych štátoch nahrádzať skautské hnutie osobitnou organizáciou mládeže, tak napr. v Taliansku majú zvláštnu organizáciu fašistickej mládeže, v Nemecku zas tzv. *Hitler-Jugend*, ale aj sovietske Rusko tvorí si hneď v prvých rokoch osobitnú organizáciu mládeže komunistickej (organizácia *Komsomolcov*)“ (Čečetka 1943b, s. 202). Čečetka spracoval niekoľko hesiel z oblasti školstva iných krajín, napr. školstvo americké, anglické, maďarské, francúzske, nemecké, poľské, rumunské, ruské, slovenské a talianske. Pri nemeckom školstve na s. 251 uvádza: „Výchova v Nemecku stala sa dôsledne politikumom, uskutočňuje sa tu idea tzv. výchovného štátu. Dbá sa na ideologickú výchovu mládeže, ale nesmieme ju chápať ako redukovanú na nejaký osobitný vyučovací predmet. Výchova sama je už uskutočňovaním národnosocialistickej ideológie. Ide tu predovšetkým – ako to vyslovil už práve Adolf Hitler – vychovať zdravé, zdatné telo, potom prichodí výchova charakteru a napokon výchova rozumová. Národnosocialisticky výchovnými stávajú sa všetky učebné predmety, všade sa vyznačujú požiadavky ideológie, no zároveň ukážu sa aj celkom konkrétne úlohy žiaka v národnosocialistickom živote a vychováva sa umne a odhodlane ich plniť“ (Čečetka 1943b, s. 251). Pri slovenskom školstve bolo pre nás zaujímavé konštatovanie na s. 260: „Čo sa týka ideového zamerania, zdôrazňuje sa hľadisko náboženské a národné... V súvislosti s týmto treba uviesť aspoň vyradenie židovskej mládeže zo škôl árijských, resp. obmedzenie vzdelávania židovskej mládeže len na školu ľudovú“ (Čečetka, 1943b, s. 260). Posledným heslom, v ktorom badať charakter doby, je heslo *Vojenská výchova*. Čečetka uvádza, že na Slovensku „hlavná časť predvojenskej výchovy pripadá Hlinkovej mládeži“ (Čečetka 1943b, s. 312).

Poslednou z analyzovaných publikácií sú Čečetkove vysokoškolské učebné texty *Úvod do všeobecnej pedagogiky* z r. 1944. Vznikli na základe jeho prednášok zo všeobecnej pedagogiky na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity. Publikácia obsahuje predslov, šesť kapitol a *Slovníček osobný*. V úvode uvádza, že „sa vo viacerých ohľadoch pridržal vzoru práce J. Hendricha Úvod do obecné pedagogiky“ (Čečetka 1944, Úvod). Publikácia má 203 strán. Z hľadiska nášho skúmania sú zaujímavé prvé dve kapitoly: I. *Podstata, systémy, smery pedagogiky, jej pomocné vedy, dosah výchovy* a II. *Činitelia výchovy – škola, rodina, národ, trieda, cirkev, štát*. V ďalších kapitolách sa Čečetka venuje zložkám výchovy: telesnej, rozumovej, mravnej a umeleckej. V I. kapitole v rámci pedagogických smerov píše aj

o Gentileho pedagogike, ktorú vidí ako „absolútny spiritualizmus“, resp. „absolútny idealizmus“ (Čečetka 1944, s. 40). Vstupuje aj do hodnotiacej roviny: „V spoločenskom, národnom, štátnom živote pripúšťa sa diktát a diktátor. Gentileovská pedagogika takisto nám stavia mravný diktát, jednotné, celkovostné vedenie pre jednotlivca a to – v pomere k nemu – aprioristicky určené“ (Čečetka 1944, s. 40). K národnej výchove nemeckého národného socializmu sa vyjadruje nasledovne: je to „istý druh sociálnej pedagogiky“ (Čečetka 1944, s. 50). Ide tu o „pedagogiku národnú so zdôraznením momentu rasového a s organistickým chápaním národnej society. Národ sa tu pokladá za spoločenstvo ľudí rovnakej krvi a životného priestoru. ...Národ sa chápe ako istý druh vnútorne diferencovaného organizmu, jeho vôľa, idea celku je reprezentovaná vodcom. ...je tu celá hierarchia vodcovská“ (tamže). Ďalej píše: „...je tu teda totálna mobilizácia všetkých síl duševných i hmotných pre služby nemectvu, pre uskutočnenie mocensky vedúcej pozície národného celku“ (Čečetka 1944, s. 51). V tejto kapitole sa venuje aj problematike dedičnosti, v rámci ktorej píše aj o eugenickej starostlivosti. „Pedagogika, pravda, nemôže sa bezprostredne zúčastniť na eugenických zásahoch, ale môže tu aspoň výchovne, s poučovaním spolupracovať. ...Výsledky eugenickej starostlivosti mali by aj pre výchovu ďalekosiahle následky, súčasne potomstvo jednak by uľahčilo výchovnú prácu, jednak by umožnilo klásť i všeobecne vyššie výchovné požiadavky“ (Čečetka 1944, s. 72). V II. kapitole člení činiteľa výchovy na primárne – rodina, národ, spoločnosť, trieda a cirkev a sekundárne – škola a štát. Podľa Čečetku má medzi činiteľmi postavenie *sui generis* cirkev – „kultúrnotvorný činiteľ, ktorý ovplyvňuje svojské výchovné ciele a spôsoby“ (Čečetka 1944, s. 78). Pri národe, ako činiteľovi výchovy, zdôrazňuje okrem významu reči, literatúry a dejín, teda duchovných disciplín, aj prírodovedné, technické a hospodárske disciplíny, čo vyplýva zo zdôrazňovania hospodárskeho momentu v živote národa, čoho príkladom sú učebné osnovy národnosocialistického nemeckého školstva a nová reforma talianskeho školstva (Čečetka 1944, s. 95). Pokračuje, že „výchova musí teda výdatne spolupracovať pri mobilizovaní a organizovaní všetkých duchovných i hmotných síl, predpokladov pre posilnenie národa ako osobitného mocenského celku“ (Čečetka 1944, s. 95). Čo sa týka cirkvi ako jedného z výchovných činiteľov, poukazuje na jej dvojaké chápanie: 1) cirkev, resp. náboženstvo sa z hľadiska istých nacionalizmov ukazuje ako nenárodný, kozmopolitizujúci činiteľ, 2) na druhej strane však uvádza opačný príklad, kedy sa náboženstvo pokladá za tradičného spoluformovateľa národnej povahy a kultúry, napr. ako v Taliansku a Španielsku (Čečetka 1944, s. 96).

Čo sa týka knižnej tvorby Juraja Čečetku, z nášho bádania vyplýva, že v prvých dvoch publikáciách ide o čisto odborný text, zo zamerania kníh je však evidentné, že ide o problematiku, ktorú je ťažšie ideologizovať. Čo sa týka ďalších dvoch publikácií, ide o problematiku, ktorú je možné ideologizovať oveľa ľahšie. Čečetka pri heslách v dvojzväzkovom Pedagogickom lexikóne uvádza množstvo informácií a opisuje aktuálny stav. V jeho názoroch na eugeniku, vidíme vplyv jej chápania a zneužitia v danom období. V knihe Úvod do všeobecnej pedagogiky sa dá dedukovať negatívny postoj k talianskej pedagogike a školstvu. Priblíženie nemeckého školstva ostáva v deskriptívnej rovine, bez

otvorenejšieho, či aspoň skrytého hodnotenia. Ťažko sa vyjadriť k druhej kapitole tejto knihy. To, že uvádza vyššie uvedené činitele výchovy a spomedzi nich cirkev ako „sui generis“, môže súvisieť nielen s vplyvom cirkvi počas Slovenskej republiky (1939-1945), ale aj s jej výrazným vplyvom v školstve a vzdelávaní už dovtedy, tiež však s Čečetkovým osobným náboženským presvedčením.

3. Čečetkove štúdie v časopise *Pedagogický sborník* v rokoch 1938–1944

Časopis *Pedagogický sborník* vznikol v roku 1934 najmä vďaka úsiliu J. Čečetku, ktorý ho do roku 1944 aj redigoval. Časopis vychádzal šesť krát ročne v rozsahu približne 50 strán a v náklade 1680 kusov (Valkovičová 2015). Prinášal informácie o slovenskom a zahraničnom školstve a pedagogike, a zároveň sa venoval aj pedagogickej literatúre. Svoje teoreticko-pedagogické príspevky v ňom publikovali nielen slovenskí autori, ale aj mnohí autori z Čiech, Nemecka, Poľska, Francúzska a ďalších krajín. Časopis vydával *Pedagogický odbor Matice slovenskej*. Predplatiteľmi *Pedagogického sborníka* boli zväčša školské inštitúcie, knižnice, ale tiež súkromné osoby. V decembri roku 1939 Ministerstvo školstva a národnej osvety (MŠNO) vydalo vyhlášku o odbere *Pedagogického sborníka*.⁵ Ako vyplýva z archívnych prameňov z roku 1940, Čečetka sa domnieval, že ministerstvo školstva nariadi povinné vydávanie časopisu *Pedagogický sborník* (AMS, f. MS II., signatúra 674/1940/150, PS, List J. Čečetkovi adresovaný J. Martákovi zo dňa 18. 12. 1940). Avšak *Pedagogický sborník* zostal „len“ odporúčaným časopisom pre školy na Slovensku.⁶ O časopis *Pedagogický sborník* prejavila v roku 1942 záujem aj politická strana *Deutscherpartei* na Slovensku, a to konkrétne archív referátu pre tlač a propagandu.⁷ Ďalším zaujímavým faktom, z pohľadu predmetu nášho výskumu je, že v máji roku 1943 sa povinnou literatúrou v školských knižniciach stal Čečetkov *Príručný pedagogický lexikon* (Zvesti ministerstva školstva a národnej osvety, 1943).

V období Slovenského štátu patril *Pedagogický sborník* k najvýznamnejším slovenským pedagogickým časopisom a podľa slov J. Máteja (1976) mal tento časopis v danom období aj najvyššiu teoretickú úroveň. Počas svojej existencie odzrkadľoval súdobé pedagogické myslenie a prístup k výchovno-vzdelávacím otázkam. Postupne sa menili nielen autori, ale aj zameranie uverejňovaných štúdií a to prevažne v súlade s charakterom doby. Určitý vývoj a zmeny zaznamenávame aj v Čečetkových príspevkoch a to nielen v témach, ale aj v jeho rétorike a názoroch. Čečetkove štúdie a príspevky z prvých rokov existencie časopisu (1934–

⁵Prostredníctvom nej MŠNO upozorňovalo profesorov a učiteľov „aby venovali náležitú pozornosť jedinej slovenskej odbornej pedagogickej revue *Pedagogickému sborníku*, ktorý si všíma domáci a zahraničný ruch pedagogický a svojimi odbornými článkami pomáha učiteľstvu získavať si širší rozhľad a vzdelanie“ (Zvesti ministerstva školstva a národnej osvety, 1938 – 1939, s. 752).

⁶Podľa ďalšej vyhlášky MŠNO zo dňa 10. mája 1941 sa povinným časopisom pre školy stal nový pedagogický časopis *Nová škola*, ktorý vydávalo *Štátne nakladateľstvo* (Zvesti ministerstva školstva a národnej osvety, 1941).

⁷Ako vyplýva z archívnej korešpondencie, časopis ich zaujal po vzhliadnutí ukázkového čísla 6 z roku 1941 a následne písomne vyjadrili záujem nielen o nové čísla tohto časopisu, ale aj o všetky predchádzajúce ročníky (tie im boli zaslané so zľavou 50%). Podobný záujem táto strana prejavila aj o časopis *Filozofický sborník* (AMS, f. MS II., signatúra 14/8-1942, PS, korešpondencia zo dňa 11. 2. 1942, 16. 2. 1942, 24. 2. 1942, 15. 7. 1942).

1936) mali prevažne psychologický charakter. V roku 1937 sa zaoberá aktuálnymi otázkami školstva, vzťahom občana a štátu, a tiež jeho ponímaním demokracie (napríklad vyzdvihuje Masarykove práce z oblasti filozofie výchovy a jeho postoj k životu jednotlivca). Badateľné je tiež jeho sociálne cítenie.

Spoločenská a politická situácia na Slovensku sa výrazne menila už pred druhou svetovou vojnou a tieto zmeny sa začali odrážať aj v niektorých Čečetkových štúdiách z roku 1938. Z daného roku pochádza Čečetkov článok *Slovenská národná výchova na slovenských školách* (Čečetka 1938a), kde sa už zameriava na dôležitosť národného aspektu vo výchove detí a mládeže. Ako príklady tu uvádza národnú výchovu v Nemecku, Poľsku, Maďarsku a Taliansku. Z pohľadu vývoja Čečetkových pedagogických názorov je ešte pozoruhodnejší článok *Reforma slovenského školstva* (Čečetka 1938b), kde Čečetka zdôrazňuje potrebu reformy školstva, ktorú považuje v autonómnom Slovensku za veľmi dôležitú. Za rozhodujúce pokladá reformovanie starého systému školstva a „v duchu ideológie nového Slovenska“ (Čečetka 1938b, s. 145) považuje za potrebnú reformu cieľov, funkcií jednotlivých predmetov a zároveň rozsahu a obsahu vzdelávania. Vo vzdelávaní mládeže hodnotí ako najdôležitejšiu národnú ideu a vo vzdelávaní dievčat zdôrazňuje ich prípravu na „osobitné úlohy v rodine, spoločnosti a národe“ (Čečetka 1938b, s. 146). Ďalej Čečetka v článku podrobne rozpracoval aj návrh učebných plánov pre jednotlivé druhy škôl a zároveň načrtol obsahovú náplň mnohých učebných predmetov. Zaujímavosťou je, že sa tu vyjadruje aj k otázke zrušenia koedukácie, ku ktorej sa stavia pomerne rezervovane a odmieta jej mravné odôvodnenie. Konštatuje, že „ženy potrebujú svojmu poslaniu a povahe primerané osobitné vzdelávanie“ (Čečetka 1938b, s. 152).

V nasledujúcom roku Čečetka postupne publikoval v štyroch číslach Pedagogického sborníka prácu *Slovenské evanjelické patronátne gymnázium v Turčianskom sv. Martine* (Čečetka 1938c, 1939a, 1939b, 1939c, 1939d), pričom prvá časť sa nachádza ešte v poslednom čísle z roku 1938. Autor sa tu sústredil na jedno z prvých troch významných slovenských gymnázií a ako uvádza v úvode, chcel sa zamerať nielen na národno-politický význam gymnázia, ale hlavne na jeho pedagogický aspekt. Práca vyšla aj v knižnej podobe v Matici slovenskej v roku 1939 (viď predchádzajúce).

V roku 1939 Čečetka publikoval v Pedagogickom sborníku ešte jednu štúdiu pod názvom *Praktické zameranie ľudovej školy v slovenskej pedagogike* (Čečetka 1939e). Upriamuje sa tu na prepojenie školy s praktickým životom ľudí, kritizuje nedostatočnú praktickú prípravu a neuspokojivé využitie jednotlivých učebných predmetov. Za pozitívny príklad v tejto oblasti považuje Rusko a najmä Nemecko, ktoré podľa jeho názoru z výchovného hľadiska urobilo významný krok zavedením povinnej pracovnej služby mládeže. Ďalej uvádza, že „v Nemecku má starostlivosť o školu dediny pozadie v národnosocialistickej politickej ideológii a je tu veľa prvkov, ktoré by sme si mali aj u nás všimnúť“ (Čečetka 1939e, s. 239). V ďalšej časti sa Čečetka zaoberá aj tradíciou praktického zamerania ľudových škôl na Slovensku. Táto tradícia bola podľa jeho názoru prerušená z dôvodu začlenenia Slovenska do Československej republiky, kde očakávanie industrializácie Slovenska spôsobilo značný odklon od poľnohospodárskeho vzdelávania.

V roku 1940 Čečetka publikoval v Pedagogickom zborníku tri štúdié. V príspevku nazvanom *Nová stredná škola slovenská* (Čečetka 1940a) hodnotí prínos vládneho nariadenia o organizácii a správe stredných škôl a tiež výnos MŠNO, ktorého predmetom boli učebné osnovy stredných škôl. Druhý Čečetkov príspevok z daného roku nesie názov *Nové učebné osnovy nemeckej ľudovej školy* (Čečetka 1940b). Ohľadom nemeckých osnov pre ľudovú školu, ktoré boli platné od roku 1940, Čečetka už v úvode zdôrazňuje „že sa tu zámerne a intenzívne vyzdvihuje moment národno-výchovný, ľudový, princíp vodcovstva, životnosť, praktickosť“ (Čečetka 1940b, s. 101). Nemeckú ľudovú školu hodnotí ako „učilisko politicky zamerané, pripravujúce mládež pochopiť a s oddanosťou prijať a napomáhať nemeckú politiku kultúrnu, spoločenskú, hospodársku, vnútornú výstavbu a zahraničný vývoj Ríše“ (Čečetka 1940b, s. 101). V článku sa Čečetka usiluje o zachovanie deskriptívneho charakteru a priamo nevyjadruje vlastné názory na obsah daných osnov. V závere však konštatuje, že tieto osnovy sú zaujímavé a významné nielen politicky, ale aj pedagogicky a za ich pozitívny aspekt pokladá najmä koncentrovanie a redukovanie učiva. Upozorňuje, že nemecká ľudová škola je „osobitným výtvorom nemeckej prítomnosti a nemožno jej osnovy, smernice bez zmeny presádzať do pomerov iných štátov, iných národov, ale podáva sa nám tu veľa problémov, ktoré si musíme aj my všimnúť ak chceme urobiť zo školy účinného národného činiteľa“ (Čečetka 1940b, s. 110). Tretí článok z roku 1940 *Učiteľské akademie* (Čečetka 1940c) je zameraný na analýzu nových učebných osnov pre učiteľské akademie a zároveň zákona o učiteľských akadémiách z roku 1940. Pri posudzovaní daných učebných osnov oceňuje napríklad obsahové obohatenie vyučovania o predmety spoločenská výchova, národné hospodárstvo a nemčina. O zavedení nemčiny ako povinného učebného jazyka usudzuje, že „nemčinu môžeme právom pokladať za najvýznamnejšiu reč pre pedagogiku i s ohľadom na pedagogickú minulosť nemeckú, i s ohľadom na dnešnú pedagogickú literatúru nemeckú alebo v nemeckej reči prístupnú“ (Čečetka 1940c, s. 261–262). K vyučovaciemu predmetu národné hospodárstvo uvádza, že by mohol dostať politicko-výchovnú funkciu, keďže sa v ňom nachádza dostatok tém, ktoré „možno využiť pre poučenie o niektorých konkrétnych bodoch národného socializmu“ (Čečetka 1940c, s. 263).

Prvou Čečetkovou štúdiou v Pedagogickom zborníku z roku 1941 je práca s názvom *Proporcionálnosť slovenského školstva* (Čečetka 1941a), kde sa zamýšľa nad nerovnomerným zastúpením odborných škôl na Slovensku a hľadá jeho príčiny nielen v aktuálnom období, ale aj v medzivojnovom Československu. Druhý Čečetkov článok *Dnešné nemecké školstvo* (Čečetka 1941b, 1941c, 1942a, 1942b) bol publikovaný v Pedagogickom zborníku v rokoch 1941 a 1942. Tento rozsiahly príspevok bol rozdelený a postupne publikovaný v štyroch číslach časopisu, a zároveň bol ďalej rozčlenený na konkrétne kapitoly, v ktorých sa autor zameriaval na rôzne aspekty nemeckého školstva. Už v úvode Čečetka upozorňuje, že základom ideí nemeckého školstva je politický program Nemeckej národnosocialistickej robotníckej strany (ďalej NSDAP) a kniha A. Hitlera *Mein Kampf*. V prvej kapitole *Ideové základy dnešnej nemeckej školy* upozorňuje na skutočnosť, že nemecká škola je politická inštitúcia a všetky učebné predmety musia slúžiť nielen k tomu, aby sprostredkovali žiakovi vedomosti, ale aby zároveň formovali žiakovú osobnosť v intenciách ideológie strany. Ďalej

Čečetka bližšie charakterizuje napríklad ponímanie národa, štátu a nemeckého nacionalizmu, pričom priamo používa citácie z knihy *Mein Kampf*. O Nemecku a nemeckej výchove usudzuje, že sa tu stavia „solídne, veľmi reálne založené dielo, ktorému má dať pevné podklady najmä aj idea sociálnej spravodlivosti“ (Čečetka 1941b, s. 222). V závere prvej kapitoly sa domnieva, že pohľad na nemeckú výchovu „pomôže pochopiť dnešné postavenie, expanziu a vojenské úspechy Nemecka (Čečetka 1941b, s. 222).

Druhá kapitola článku s názvom *Správa a členenie nemeckého školstva* je zameraná na riadenie nemeckého školstva, jeho systém, školskú správu, orgány školstva a jednotlivé druhy škôl. Tretia kapitola *Školstvo nižšieho stupňa* približuje ľudové školy a školy pre tzv. chybnú mládež, kde Čečetka na základe analýzy nemeckých školských osnov hodnotí ľudovú školu v Nemecku ako „dôsledne zameraný a účinne vedený nástroj politiky národného socializmu“ (Čečetka 1942a, s. 53–54). Štvrtá kapitola *Školy stredné a vyššie* prináša Čečetkovu bližšiu deskripciu nemeckého stredného školstva a interpretáciu učebných osnov. Čečetka tu upozorňuje napríklad na povinné vyučovanie angličtiny, ktorá má na nemeckých školách druhého stupňa prioritné postavenie. Bližšie dôvody vidí v postavení angličtiny ako svetovej reči, „ale rozhoduje aj ohľad na ňu ako reč germánskej skupiny, okrem toho treba pamätať aj na jej význam v inakšom politickom úsilí Nemecka (koloniálne požiadavky nemecké..., obchodné veci a nie v poslednom rade aj isté veci vojenské)“ (Čečetka 1942a, s. 60-61). Zameriava sa aj na otázku dievčenských škôl, ktoré sa tu od chlapčenských škôl líšia predmetmi zameranými na tzv. ženské práce, v ktorých vidí „rozumný dôsledok uvedomenia si osobitného založenia a poslania ženy v ľudskej spoločnosti“ (Čečetka 1942a, s. 79) a prostredníctvom nich sa podľa jeho slov ženy stávajú „produkčnejšími členmi spoločnosti“ (Čečetka 1942a, s. 80). Zrušenie koedukácie charakterizuje ako možnosť intenzívnejšieho vzdelávania žien „vo smere ich osobitných potrieb“ (Čečetka 1942a, s. 79).

V piatej kapitole nazvanej *Odborné školy* sa Čečetka zaoberá druhmi odborných škôl a obsahom ich vzdelávania, pričom usudzuje, že intenzívna politická prevýchova je opodstatnená aj pri tomto type škôl. V šiestej kapitole *Vysoké školstvo* Čečetka konštatuje, že vysoké školy na Slovensku „boli tvorené v značnej miere podľa vzoru nemeckého“ (Čečetka 1942b, s. 116). V tejto kapitole uvažuje aj o slobode vedeckého bádania a na jednej strane sa domnieva, že akademická sloboda v chápaní absolútnej individuálnej voľnosti vo vedeckom bádani môže viesť k odpútavaniu vedeckej práce od sociálnych aspektov. Na druhej strane ale uznáva, že na vedu nemožno nazeráť len z hľadiska jej sociálnej či hospodárskej užitočnosti, a zároveň považuje postavenie vedy v službách filozofického, náboženského, alebo politického smeru za ochudobnenie alebo ustrnutie. Posledná kapitola je nazvaná *Pracovná služba, Národnosocialistické výchovné ústavy* a autor sa tu zameriava na pracovné služby mládeže, ktoré boli v Nemecku povinné od roku 1935 pre všetkých mladých mužov vo veku 18 rokov, a zároveň na národnopolitické výchovné ústavy. V závere celého článku Čečetka konštatuje, že nebolo jeho cieľom hodnotiť ani kritizovať, ale informovať o školskej organizácii v Nemecku a hlavne poukázať na využitie školstva na všetkých jeho stupňoch na zmobilizovanie duchovných i hmotných síl ľudí „do služieb vystupňovaného nemectva“ (Čečetka 1942b, s. 131).

Posledným Čečetkovým článkom z daného obdobia je príspevok s názvom *Z problematiky školského vývinu* (Čečetka 1942c). V príspevku sa zamýšľa nad postupným diferencovaním školstva, nad vývojom jednotlivých druhov škôl a nad prepojením štúdia s jeho praktickým uplatnením. V roku 1943 Čečetka publikoval v Pedagogickom zborníku už len niekoľko recenzií a v roku 1944 nepublikoval v tomto časopise vôbec. Vydávanie časopisu v tomto roku bolo po vydaní tretieho čísla prerušené. Po obnovení vydávania časopisu v roku 1947 sa Juraj Čečetka už jeho redaktorom opätovne nestal.

Bližšia analýza Čečetkových štúdií publikovaných v časopise Pedagogický zborník, nám umožnila priniesť informácie o jeho názoroch na súdobé spoločenské a školské problémy. Čečetkove príspevky sú však vo veľkej miere poznačené politickou situáciou a vtedajším pedagogickým myslením, preto bolo potrebné pri ich skúmaní brať do úvahy aj charakter doby v čase ich vzniku. Zároveň od roku 1939 mala na publikovanie vo všeobecnosti výrazný vplyv cenzúra tlače, ktorá sa prejavovala aj v odbornom časopisectve.⁸

4. Diskusia k tvorbe J. Čečetku v období rokov 1938–1945 z hľadiska jej súvzťažnosti k ideovému pozadiu Slovenského štátu

V závere nášho príspevku otvárame diskusiu k zaujímavej skutočnosti, ktorá je výsledkom našich bádání: v knižnej tvorbe Juraja Čečetku v rokoch 1939–1945 badať oveľa menší vplyv dobovej ideológie, ako v sledovanej časopiseckej tvorbe. Čečetka publikoval v období rokov 1938–1944 celkovo 11 štúdií, v ktorých je evidentný vplyv vtedajšej ideológie a tiež je zrejma diseminácia informácií o nemeckom školstve. Naše zistenia vyplývajú z kvalitatívnych obsahových analýz Čečetkových štyroch knižných publikácií a jedenástich štúdií uverejnených v kategórii *Články* v časopise Pedagogický zborník. Tiež však z našich predchádzajúcich kvantitatívnych analýz, v ktorých sme sledovali zastúpenie a podiel príspevkov z oblasti nemeckého a talianskeho školstva v jednotlivých rubrikách časopisu (bližšie Kudláčová 2015).⁹ Jedným z vysvetlení tohto rozporu môže byť, že časopis mohol byť pod väčším politickým dohľadom, ktorému Čečetka nedokázal čeliť. Časopis je efektívnym médiom pre ideologizáciu, nakoľko je v porovnaní s knižnou tvorbou oveľa dynamickejší a má širší záber čitateľov. Od r. 1943 možno zaznamenať Čečetkovu nižšiu publikačnú produkciu v Pedagogickom zborníku a tiež zmenu v obsahovej orientácii časopisu a ústup z predchádzajúcej ideovej pozície. Vzniká otázka, či je to vzhľadom na jeho zaneprázdnenosť (v r. 1943 vychádza jeho dvojzväzkový Pedagogický lexikón a v r. 1944

⁸Cenzúra tiež ovplyvňovala slobodu vedeckého bádania a slobodu verejne publikovať svoj vedecký názor (bližšie Zavacká 2007).

⁹Napr. v rubrike *Recenzie*, v rámci ktorej boli v časopise Pedagogický zborník publikované recenzie domácich a zahraničných publikácií, bol podiel recenzií nemeckých kníh z celkového počtu recenzií zahraničných kníh nasledovný: v r. 1939 to bolo 11 z 13 recenzií (85%), v r. 1940 11 zo 14 recenzií (79%), v r. 1941 7 z 8 recenzií (88%), v r. 1942 opäť 7 z 8 recenzií (88%) a v r. 1943 6 z 9 recenzií (67%). V rámci kategórie *Rozhlady*, v rámci ktorej boli publikované krátke príspevky z oblasti domáceho a zahraničného školstva a vzdelávania bol podiel príspevkov z oblasti nemeckého a talianskeho školstva nasledovný: v r. 1939 to bolo 9 z 24 príspevkov (38%), v r. 1940 8 z 23 príspevkov (35%), v r. 1941 7 z 11 príspevkov (64%), v r. 1942 4 z 27 (15%) príspevkov a v r. 1943 to bol 1 z 20 príspevkov (5%) (bližšie Kudláčová 2015).

Úvod do pedagogiky) alebo uvedomenie si politickej situácie. Čo sa týka samotného Čečetku a jeho časopiseckej tvorby, otázkou ostáva, nakoľko išlo o jeho osobné presvedčenie a nakoľko o akceptáciu vtedajšej ideológie z dôvodu, aby mohol časopis vydávať. Preskúmanie osobného archívu by pravdepodobne pomohlo osvetliť viacero z vyššie uvedených otázok. V našom ďalšom výskume by sme sa chceli zamerať na otázky, ktoré vyplynuli z našich skúmaní: *S čím súvisí zmena v obsahovom zameraní časopisu Pedagogický sborník v r. 1943? Prečo v ňom Čečetka prestal publikovať? Aká bola Čečetkova osobná angažovanosť v politickom dianí na Slovensku v období Slovenského štátu? S kým udržiaval Čečetka odborné a priateľské vzťahy v období Slovenského štátu?*

Literatúra a pramene

Archív Matice slovenskej (v texte AMS), fond Matica slovenská II. 1919-1948 (v texte f. MS II.), Pedagogický sborník (v texte PS), redakčná korešpondencia z rokov 1939-1942.

ČEČETKA, J. (1938a) Slovenská národná výchova na slovenských školách. In *Pedagogický sborník*, roč. 5, 1938, č. 3, s. 97–107.

ČEČETKA, J. (1938b) Reforma slovenského školstva. *Pedagogický sborník*, roč. 5, 1938, č. 4, s. 145–162.

ČEČETKA, J. (1938c) Slovenské evanjelické patronátne gymnázium v Turčianskom sv. Martine. In *Pedagogický sborník*, roč. 5, 1938, č. 5 - 6, s. 256–274.

ČEČETKA, J. (1939a) Slovenské evanjelické patronátne gymnázium v Turčianskom sv. Martine. *Pedagogický sborník*, roč. 6, 1939, č. 1, s. 18–32.

ČEČETKA, J. (1939b) Slovenské evanjelické patronátne gymnázium v Turčianskom sv. Martine. *Pedagogický sborník*, roč. 6, 1939, č. 2, s. 60–78.

ČEČETKA, J. (1939c) Slovenské evanjelické patronátne gymnázium v Turčianskom sv. Martine. *Pedagogický sborník*, roč. 6, 1939, č. 3, s. 117–135.

ČEČETKA, J. (1939d) Slovenské evanjelické patronátne gymnázium v Turčianskom sv. Martine. *Pedagogický sborník*, roč. 6, 1939, č. 4 - 5, s. 191–210.

ČEČETKA, J. (1939e) Praktické zameranie ľudovej školy v slovenskej pedagogike. *Pedagogický sborník*, roč. 6, 1939, č. 6, s. 238–244.

ČEČETKA, J. (1939f) Slovenské evanjelické patronátne gymnázium v Turčianskom sv. Martine. Turčiansky sv. Martin: Kníhtlačiarsky účastinársky spolok, 1939.

ČEČETKA, J. (1940a) Nová stredná škola slovenská. *Pedagogický sborník*, roč. 7, 1940, č. 1, s. 25–33.

ČEČETKA, J. (1940b) Nové učebné osnovy nemeckej ľudovej školy. *Pedagogický sborník*, roč. 7, 1940, č. 3, s. 101–110.

ČEČETKA, J. (1940c) Učiteľské akadémie. *Pedagogický sborník*, roč. 7, 1940, č. 6, s. 249–268.

ČEČETKA, J. (1940d) *Zo slovenskej pedagogiky*. Turčiansky sv. Martin: Matica slovenská.

ČEČETKA, J. (1941a) Proporcionalita slovenského školstva. *Pedagogický sborník*, roč. 8, 1941, č. 1, s. 17–27.

- ČEČETKA, J. (1941b) Dnešné nemecké školstvo. *Pedagogický sborník*, roč. 8, 1941, č. 4 - 5, s. 202–234.
- ČEČETKA, J. (1941c) Dnešné nemecké školstvo. *Pedagogický sborník*, roč. 8, 1941, č. 6, s. 275–283.
- ČEČETKA, J. (1942a) Dnešné nemecké školstvo. *Pedagogický sborník*, roč. 9, 1942, č. 1 - 2, s. 52–81.
- ČEČETKA, J. (1942b) Dnešné nemecké školstvo. *Pedagogický sborník*, roč. 9, 1942, č. 3, s. 106–131.
- ČEČETKA, J. (1942c) Z problematiky školského vývinu. *Pedagogický sborník*, roč. 9, 1942, č. 6, s. 227–240.
- ČEČETKA, J. (1943a) *Príručný pedagogický lexikon I*. Turčiansky sv. Martin: Kompas.
- ČEČETKA, J. (1943b) *Príručný pedagogický lexikon II*. Turčiansky sv. Martin: Kompas.
- ČEČETKA, J. *Úvod do všeobecnej pedagogiky*. Bratislava: Sdruženie vysokoškolského študentstva, 1944.
- KUDLÁČOVÁ, B. Juraj Čečetka – prvý slovenský profesor pedagogiky. In KASPER, T. – PELCOVÁ, N. – SZTOBRYN, S. (eds.). *Úloha osobností a inštitúcií v rozvoji vzdelanosti v evropskom kontextu*. Praha: Karolinum, 2013, s. 423–432. ISBN 978-80-246-2286-6.
- KUDLÁČOVÁ, B. Charakteristika vybraných reprezentatívnych diel slovenskej pedagogiky v rokoch 1939–1945 z hľadiska politicko-spoločenského kontextu. In KUDLÁČOVÁ, B. (ed.). *Pedagogické myslenie a školstvo na Slovensku v rokoch 1939–1945*. Trnava: PdF TU, 2015, s. 42-59. ISBN 978-80-8082-842-4.
- MÁTEJ, J. Školstvo, výchova a pedagogika v období fašistickej okupácie, Slovensko. In MÁTEJ, J. (ed.). *Dejiny českej a slovenskej pedagogiky*. Bratislava: SPN, 1976, s. 378–402.
- MIHÁLECHOVÁ, M. Život a dielo Juraja Čečetku. Bratislava: Infopress, 2007.
- Päť rokov slovenského školstva* (1944). Zostavila redakčná komisia MŠaNO. Bratislava: Štátne nakladateľstvo.
- PAVLÍK, O. (ed.) *Pedagogická encyklopédia Slovenska I. a II.* Bratislava: VEDA, 1983, 1984.
- Pedagogický sborník*, roč.1-14, 1934–1950.
- PŠENÁK, J. Pedagogický seminár na Univerzite Komenského v kontexte vývinu slovenského pedagogického myslenia. In ŠVEC, Š. – POTOČAROVÁ, M. (eds.). *Rozvoj študijného a vedného odboru Pedagogika na Slovensku*. Bratislava: UK, 2005, s. 13-25.
- VALKOVIČOVÁ, L. Vznik časopisu Pedagogický sborník a jeho zameranie v prvých dvoch rokoch jeho existencie. In RAJSKÝ, A. (ed.). *Juvenilia Paedagogica*. Trnava: PdF TU, 2015, s. 154–164.
- ZAVACKÁ, K. Tlač, cenzúra a propaganda na Slovensku od 6. októbra 1938 do konca vojny. In *Česko-slovenská historická ročenka*. Brno: Vydavateľstvo Masarykovej univerzity, 2007, s. 239–274.
- Zvesti Ministerstva školstva a národnej osvety*, roč. 1-7, 1938–1944.